

**PATHWAYS OF SPREAD OF ODONTOGENIC INFECTIONS TO THE
MAXILLOFACIAL AREA****Abduvakhobov Sarvarbek Makhmudjon ugli**

Teacher of the Department of Social Sciences, EMU University,

<https://orcid.org/0009-0002-8436-2350>

sarvarbeckabduvakhobov@gmail.com

Koziev Abdulloh Murodbek ugli

EMU University, Department of Dentistry

2nd year, student of group 227-B

Anotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada odontogen infeksiyalarning yuz-jagʻ sohasiga tarqalish mexanizmlari, anatomik asoslari va klinik ahamiyati tahlil qilinadi. Tish va parodontal toʻqimalardan kelib chiqadigan infeksiyon jarayonlar yuz-jagʻ sohasidagi turli anatomik boʻshliqlar, fasiyalar oraligʻi hamda limfa va qon tomir tizimi orqali tarqalishi mumkinligi ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Odontogen infeksiyalar koʻpincha kariyes, pulpitis, periodontit va perikoronit kabi kasalliklar natijasida yuzaga keladi hamda ular yuz-jagʻ sohasida abscess, flegmona, osteomiyelit kabi ogʻir yalligʻlanish jarayonlariga sabab boʻlishi mumkin.

Kalit soʻzlar: odontogen infeksiya, yuz-jagʻ sohasi, fasial boʻshliqlar, abscess, flegmona, osteomiyelit, limfogen tarqalish, gematogen tarqalish, stomatologik yalligʻlanish jarayonlari.

Аннотация: В данной научной статье анализируются механизмы распространения одонтогенных инфекций в челюстно-лицевую область, их анатомические основы и клиническое значение. На основе научных источников освещается, что инфекционные процессы, возникающие в зубах и тканях пародонта, могут распространяться через различные анатомические пространства челюстно-лицевой области, межфасциальные промежутки, а также по лимфатической и кровеносной системам. Одонтогенные инфекции часто возникают вследствие таких заболеваний, как кариес, пульпит, периодонтит и перикоронит, и могут приводить к развитию тяжелых воспалительных процессов, таких как абсцесс, флегмона и остеомиелит.

Ключевые слова: одонтогенная инфекция, челюстно-лицевая область, фасциальные пространства, абсцесс, флегмона, остеомиелит, лимфогенное распространение, гематогенное распространение, стоматологические воспалительные процессы.

Abstract: This scientific article analyzes the mechanisms, anatomical foundations and clinical significance of the spread of odontogenic infections to the maxillofacial area. The fact that infectious processes arising from teeth and periodontal tissues can spread through various anatomical spaces, fascial spaces, and the lymphatic and vascular systems of the maxillofacial area is highlighted based on scientific sources. Odontogenic infections often occur as a result of diseases such as caries, pulpitis, periodontitis and pericoronitis, and they can cause severe inflammatory processes in the maxillofacial area such as abscess, phlegmon, osteomyelitis.

Key words: odontogenic infection, maxillofacial region, facial cavities, abscess, phlegmon, osteomyelitis, lymphogenous spread, hematogenous spread, dental inflammatory processes.

Kirish

Odontogen infeksiyalar stomatologiya va yuz-jagʻ jarrohligi amaliyotida eng koʻp uchraydigan yalligʻlanish kasalliklaridan biri hisoblanadi. “Odontogen” atamasi lotincha “dens” – tish va yunoncha “genesis” – kelib chiqish soʻzlaridan olingan boʻlib, tishlardan kelib chiqadigan infeksiyon jarayonlarni anglatadi. Statistik maʼlumotlarga koʻra, yuz-jagʻ sohasida uchraydigan yalligʻlanish kasalliklarining 70–80 foizi aynan odontogen kelib chiqishga ega. Bu infeksiyalar asosan tish kariyesi, pulpitis, periodontit, perikoronit hamda tish ildizi atrofidagi yalligʻlanish jarayonlari natijasida yuzaga keladi. Agar bunday kasalliklar oʻz vaqtida davolanmasa, infeksiya tish atrofidagi toʻqimalardan chiqib, yuz-jagʻ sohasining boshqa anatomik tuzilmalariga tarqalishi mumkin.

Asosiy qisim

Yuz-jagʻ sohasi murakkab anatomik tuzilishga ega boʻlib, koʻplab fasiyalar, mushaklar, qon tomirlari va limfa tugunlari bilan boyitilgan. Shu sababli odontogen infeksiyalar ushbu hududda tez tarqalish xususiyatiga ega. Infeksiyaning tarqalish mexanizmi asosan toʻrtta asosiy yoʻl orqali amalga oshadi: kontakt yoʻl orqali, limfogen yoʻl orqali, gematogen yoʻl orqali hamda anatomik fasial boʻshliqlar orqali. Bu yoʻllar yuz-jagʻ sohasida turli klinik kasalliklarning rivojlanishiga sabab boʻladi.

Kontakt yoʻl orqali tarqalish odontogen infeksiyalarning eng keng tarqalgan mexanizmi hisoblanadi. Tish ildizi atrofidagi yalligʻlanish jarayoni avvalo alveolyar suyakni zararlaydi. Periodontit jarayonida bakteriyalar va ularning toksinlari periodontal boʻshliq orqali alveolyar suyak toʻqimasiga oʻtadi. Natijada osteit yoki osteomiyelit rivojlanishi mumkin. Osteomiyelit jagʻ suyagining yiringli yalligʻlanishi boʻlib, u suyak toʻqimasining nekrozi bilan kechadi. Tibbiy manbalarga koʻra, odontogen osteomiyelit koʻpincha pastki jagʻda uchraydi, chunki pastki jagʻ suyagining qon bilan taʼminlanishi yuqori jagʻga nisbatan kamroq boʻladi.

Odontogen infeksiyaning tarqalishida yuz-jagʻ sohasidagi fasial boʻshliqlar ham muhim rol oʻynaydi. Bu boʻshliqlar mushaklar va fasiyalar orasida joylashgan anatomik hududlar boʻlib, ularda yiringli jarayonlar tez rivojlanishi mumkin. Masalan, yuqori jagʻ tishlaridan kelib chiqqan infeksiya koʻpincha infraorbital, bukal yoki kanin boʻshliqlarga tarqaladi. Pastki jagʻ tishlaridan kelib chiqqan infeksiya esa submandibulyar, submental yoki pterigomandibulyar boʻshliqlarga oʻtishi mumkin. Ushbu boʻshliqlarda yiring toʻplanishi abscess yoki flegmona rivojlanishiga olib keladi. *Abscess* – bu cheklangan yiringli yalligʻlanish oʻchogʻi boʻlib, u kapsula bilan oʻralgan boʻladi. Flegmona esa diffuz yiringli yalligʻlanish boʻlib, u tez tarqaladi va ogʻir klinik holatlarni yuzaga keltirishi mumkin. Yuz-jagʻ sohasida flegmona rivojlanganda bemorda tana haroratining koʻtarilishi, ogʻriq, shish, ogʻiz ochish qiyinlashuvi va umumiy intoksikatsiya belgilari kuzatiladi. Agar bunday jarayon oʻz vaqtida davolanmasa, infeksiya boʻyin sohasiga yoki mediastinumga tarqalishi mumkin.

Limfogen yoʻl orqali tarqalish ham odontogen infeksiyalarning muhim mexanizmlaridan biridir. Yuz-jagʻ sohasida limfa tomirlari yaxshi rivojlangan boʻlib, ular infeksiyaning limfa tugunlariga oʻtishiga imkon beradi. Natijada limfadenit yoki limfangit rivojlanadi. Koʻpincha pastki jagʻ tishlarining infeksiyasi submandibulyar limfa tugunlarining yalligʻlanishiga olib keladi. Bunda limfa tugunlari kattalashadi, ogʻriqli boʻladi va palpatsiya vaqtida harakatchanligi kamayadi.

Gematogen yoʻl orqali tarqalish nisbatan kam uchrasa-da, u ogʻir asoratlarga olib kelishi mumkin. Bu jarayonda bakteriyalar qon oqimi orqali organizmning boshqa qismlariga tarqaladi. Masalan, odontogen infeksiya bakteriemiya yoki sepsis rivojlanishiga sabab boʻlishi mumkin. Ayrim hollarda bakteriyalar miya pardalariga yetib borib meningit rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, kavernoza sinus trombozi ham odontogen infeksiyaning ogʻir asoratlaridan biri hisoblanadi. Odontogen infeksiyalar koʻpincha polimikrobyal xarakterga ega boʻladi. Ularning asosiy qoʻzgʻatuvchilari streptokokklar, stafilokokklar, anaerob bakteriyalar va bakteroidlar hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, ogʻiz boʻshligʻida 500 dan ortiq turdagi mikroorganizmlar mavjud boʻlib, ularning ayrimlari yalligʻlanish jarayonlarida muhim rol oʻynaydi. Ayniqsa anaerob bakteriyalar odontogen abscess va flegmonalarning rivojlanishida asosiy patogen omillardan biri hisoblanadi.

Klinik amaliyotda odontogen infeksiyalarning diagnostikasi bir nechta usullarga asoslanadi. Avvalo bemorning klinik shikoyatlari va anamnezi oʻrganiladi. Keyin stomatologik koʻrik oʻtkazilib, zararlangan tish aniqlanadi. Rentgenologik tekshiruvlar, xususan ortopantomografiya yoki kompyuter tomografiyasi yordamida infeksiyaning tarqalish darajasi aniqlanishi mumkin. Laborator tekshiruvlarda esa qon tahlilida leykotsitoz va yalligʻlanish belgilarining ortishi kuzatiladi.

Davolash jarayoni odatda kompleks yondashuvni talab qiladi. Birinchi navbatda infeksiya manbai boʻlgan tish davolanadi yoki zarurat boʻlsa olib tashlanadi. Shundan soʻng yiringli

o'choq jarrohlik yo'li bilan ochilib drenaj qilinadi. Antibakterial terapiya ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, ko'pincha keng ta'sir doirasiga ega antibiotiklar qo'llaniladi. Bundan tashqari, yallig'lanishga qarshi dorilar, detoksikasiya terapiyasi hamda fizioterapevtik muolajalar ham qo'llaniladi. Profilaktika odontogen infeksiyalarning oldini olishda eng muhim omil hisoblanadi. Og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga rioya qilish, kariyesni erta davolash, stomatolog ko'rigidan muntazam o'tib turish bu kasalliklarning rivojlanish xavfini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, stomatologik jarrohlik amaliyotida aseptika va antiseptika qoidalariga qat'iy rioya qilish ham infeksiyon asoratlarning oldini olishga yordam beradi.

Xulosa

Shunday qilib, odontogen infeksiyalar yuz-jag' sohasida keng tarqalgan yallig'lanish jarayonlari bo'lib, ular tish va parodontal to'qimalardan kelib chiqadi hamda turli anatomik yo'llar orqali tarqalishi mumkin. Ushbu infeksiyalarning tarqalish mexanizmlarini chuqur o'rganish stomatologiya va yuz-jag' jarrohligi amaliyotida erta tashxis qo'yish, to'g'ri davolash taktikasini tanlash va og'ir asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy tibbiyotda diagnostika va davolash usullarining takomillashib borayotgani odontogen infeksiyalar bilan bog'liq asoratlarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Biroq ushbu kasalliklarning oldini olishda profilaktik stomatologik choralar, bemorlarning og'iz gigiyenasiga e'tibor qaratishi hamda stomatologik xizmatlarning sifatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Jarrohlik stomatologiyasi propedevtikasi: tibbiyot oliy o'quv yurtlari uchun darslik/ M.I.Azimov. - T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2009-2546.
2. Артюшкевич А.С. Воспалительные заболевания и травмы челюстно-лицевой области. Минск, Беларусь, 2001 г.
3. Афанасьев В.В. Хирургическая стоматология.- Изд-во «ГЭОТАР-МЕДИА», 2015.-880с.
4. Безрукова В.М., Робустова Т.Г. Руководство по хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии, том 1. Москва, «Медицина», 2000 г.
5. Васильев Г.А., Робустова Т. Г. Хирургическая стоматология -1981.
6. YUZ-JAG' VA BO'YIN YALLIG'LANISH KASALLIKLARI ASORATLARI – тема научной статьи по наукам о здоровье читайте бесплатно текст научно-исследовательской работы в электронной библиотеке КиберЛенинка